

Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Vatanserverlik Kavramına İlişkin Algıları: Metafor Analizi

Araştırma Makalesi / Research Article

Uzunöz, A., Akça, D. (2020). Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Vatanserverlik Kavramına İlişkin Algıları: Metafor Analizi. *Kapadokya Coğrafya Dergisi*, 2(1).

Geliş Tarihi: 25.03.2021

Kabul Tarihi:

E-ISSN: 2149-3871

ÖZ

Metafor; kişilerin bir kavramı, bir olguyu algılama durumuna göre benzetmeler yapmasıdır. Kavramla ilgili bu benzetmeler kişilerin zihinlerinde oluşturduğu modellemelere göre değişir. MEB tarafından 2010 yılından itibaren başlayan değerler eğitimi çalışmaları Ortaöğretim Coğrafya Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı'nda da yer almaktadır. Bu araştırma; Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin "Ortaöğretim Coğrafya Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı"nda kazandırılması gereken değerlerden biri olan vatanserverlik değerine ilişkin metaforlarını ortaya çıkarmayı hedeflenmektedir. Araştırmanın çalışma grubunu; 2018-2019 öğretim yılı, Aksaray Ahmet Cevdet Paşa Sosyal Bilimler Lisesinde öğrenim gören random usulü ile belirlenmiş 160 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın modeli nitel araştırma, deseni "olgu bilim (fenomenoloji)", teknik olarak içerik analizi kullanılmıştır. Öğrencilerin her birine "Vatanserverlik ..... gibidir, çünkü ..... " ifadesinin yazıldığı form verilmiş, tamamlanması istenmiştir. Öğrencilerin tamamladığı formun analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgularda uzman görüşleri de alınarak 105 geçerli metafor geliştirilmiştir. Geçerli metaforların içerikleri incelenerek benzerlik durumlarına göre tematik olarak 9 farklı kategori belirlenmiştir. Kategorilerin frekans sıklığına göre sıralanması; sevgi (29), milli kültür (20), dayanışma (18), bağlılık (13), yaşam kaynağı (13), hayatını adamak (12), demokrasi (10), yol gösterme (3), tek ve benzersiz (2) olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmada elde edilen veri analizlerinin yorumlaması yapıldığında Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin vatanserverlik kavramını değerler eğitiminde yer alan anlamı ile doğru algıladıkları ve yorumladıkları ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle öğrencilerin vatanserverlik kavramının kaynağı ve konusu arasında doğru bir bağlantı kurdukları tespit edilmiştir. Bu da öğrencilerin vatanserverlik değeri ile ilgili yeterli donanıma sahip olduklarını göstermektedir. Bunun yanında sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin etkin bir vatandaş adayı olabileceğini de göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Öğretim Programı, Vatanserverlik, Değerler Eğitimi, Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencisi, Metafor.

Perceptions On Patriotism Concept Of Social Sciences High School Students: Metaphor Analysis

ABSTRACT

Metaphor is the analogy that people do according to their perception of a concept, a phenomenon. These metaphors about the concept vary according to the modeling that people create in their minds. Values education studies started by the Ministry of Education since 2010 are also included in the Secondary School Geography (9, 10, 11 and 12. classes) Curriculum. This research is aimed to reveal the metaphors related to patriotism value, which is one of the values that should be acquired to the Social Sciences students in the Secondary School Geography (9, 10, 11 and 12. classes) Curriculum. The study group of the research was consisted of 160 selected randomly students studying at Aksaray Ahmet Cevdet Paşa Social Sciences High School in the academic year of 2018-2019. The model of the research uses qualitative research, its design uses "phenomenology", and technically content analysis is used ., the forms on which have the definitios of "Patriotism ..... because ..... " were given to each of the students and requested to be completed. The forms completed by the students were analyzed. Expert opinions were recieved and 105 valid metaphors were developed based on the findings. By examining the contents of valid metaphors, 9 different categories were determined thematically according to their similarities. According to the frequency rates, Patriotism was ranked as; love (29), national culture (20), solidarity (18), loyalty (13), source of life (13), dedication (12), democracy (10), guidance (3), unique and unique (2). When the data of the research were analyzed and interpreted, it was determined that the students

*Bu çalışma II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi'nde (UCEK-3-5 Ekim 2019) sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

**Bu çalışmada yer alan araştırma verileri 2020 yılı öncesinde elde edildiği için çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir

of Social Sciences High School perceived and interpreted the concept of patriotism value correctly. In other words, it has been determined that they correctly establish the right correlation between the source and subject of the metaphor. This shows that the students have sufficient qualifications about the value of patriotism. Besides, it also shows that social sciences high school students can be effective citizen candidates.

Key Words: Geography Curriculum, Patriotism, Values Education, Social Sciences High School Student, Metaphor.

1.GİRİŞ

Metafor, kişilerin benzetmeler kullanarak, bir kavramı ya da olguyu algılama biçimine göre oluşturduğu zihinsel modellemelerdir. Başka bir deyişle metafor kavram ya da olgunun kaynağı ve konusu arasında kurdukları bağlantıdır. Sosyal bilimlerdeki etkilerinin önemli olmasından dolayı metaforlar son yıllarda eğitim çalışmalarında oldukça sık kullanılmaktadır (Bredeson, 1988).

Metafor kelimesinin kökeni incelenecek olursa Yunancada bulunan “metapherein” kelimesinin değişime uğraması sonucu ortaya çıkmıştır (Ekici, 2016:756). Meta, “Değişmek “ anlamına gelirken, pherein ise “taşımak” anlamına gelmektedir. (Levine, 2005: 172). Türkçedeki karşılığı ise “eğretileme” ve “benzetme” olarak kullanılır. Dolayısıyla metafor zihnimize oluşturduğumuz harita ve modeller ile kavramların soyut halden somut hale getirilmesi ve bilginin aktarılmasıdır. Zihinsel bir araç olan metafor, düşüncelerimizi yeniden yapılandırma, yönlendirme ve kontrol edebilme özelliği olduğu gibi iletişimi güçlü kılmakta ve aynı zamanda kavramları da somutlaştırmaktadır (Guerrero ve Villamil, 2002; Hogler, Gross, Hartman ve Cunliffe, 2008; Miller, 1987; Shaw ve Mahlios, 2011; Steger, 2007; Tsoukas, 1991). Zihinsel şemaların yeniden yapılandırılmasını sağlar. Buna göre metaforda, kaynak kavram, hedef kavram olmak üzere iki yapısal kavram karşımıza çıkmaktadır (Forceville, 2002). Açıklanmak istenen kavrama hedef kavram denir. Hedef kavramı açıklamak için ortak özelliklerinden yararlandığımız kavrama ise kaynak kavram denir (Ekici, 2016; 756). Dünyayı görme ve anlama biçimimiz olan metaforlarda benzeyen yani gerçek manasından farklı kullanılan, benzetilen ve benzetilene ait özellik olmak üzere üç önemli unsur dikkat çeker.

Buna göre metaforların özelliklerine bakacak olursak (Tompkins ve Lawley, 2002:2);

- Bir kavramın, başka bir kavramla açıklanması,
- Bir kavramın, başka bir kavramın ortak özelliğine göre tasvir edilmesi,
- Bir kavramın başka bir perspektifte görme,
- Bir kavramın başka bir biçimle yorumlama.

Bu özellikleri ile metaforlar eğitimin her alanında kullanılabileceğini göstermektedir (Kalyoncu, 2012: 472) ki kullanılan alanlardan biri de değerler eğitimidir.

21. yüzyıl, dünyada özellikle dijital platformla birlikte hızlı bir değişim sürecini başlatmıştır. Değişimler bilginin önem kazanmasına neden olmuştur. Bu durum bilginin değerinin artması ile birlikte bilişsel boyutu ön plana çıkmıştır. Ancak eğitimin amacı bireye hem bilişsel boyutu hem de duyuşsal boyutu bir arada vererek akıl ve ruhu birlikte gelişmesini sağlamaktır. İşte ihmal edilen, insanın oluşumunu sağlayan gerekliliklerden biri olan duyuşsal boyutun istenilen yerine getirilebilmesi için değerler eğitimi başlamıştır.

Geçmiş dönemlerin gelişmişlik düzeyinin göstergesi, bilgiyi üretmek ve üretilen bilgiyi insan yararına kullanabilmektir. Bunlardan biri olan değerler, hayatımızı biçimlendiren ve hayatımıza yön veren unsurlardır. Bu özelliğinden dolayı sosyal bilimlerin önemli bir konusu olmuştur (Kalın ve Koçoğlu, 2017:420). Değerler; insanların duygu, düşünce ve davranışlarıyla yakından ilgili olan bir kavramdır (Dilmaç ve Ekşi,2007).

Değerler, kültürün merkezinde yer alır. Bu yüzden toplumu oluşturan bireylerin birlik ve beraberlikleri ile gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Kültürün bir toplumda güçlü olması, toplumun sahip olduğu değerlerin bireyler tarafından benimsenmesine ve paylaşılmasına bağlı olarak güçlüdür (Tay ve Yıldırım, 2009).

Değerler, toplumsal yapıyı ortaya koyar. Bu yapıyı şekillendiren değerlere ilişkin bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. Bunlardan biri Scwarts değerleridir. Bu değerler, bireysel ve kültürel olmak üzere ikiye ayrılır. İnsanların yaşamlarını yönlendiren değerler, bireysel düzeyde olanlardır. Toplumun her alanında bulunan normlar ve soyut fikirler ise kültürel düzeyde değerlerdir (Akt. Başçı Namlı, 2015).

Değerler hayatımızı biçimlendiren ve yön veren unsurlardır. İnsan hayatında önemli bir yere sahip olmasından dolayı sosyal bilimciler tarafından ilgi gösterilmiştir (Yel ve Aladağ, 2009). Değerlerin önem kazandığı yerlerden biri örgün eğitim alanlarıdır. Öğrencilere değer aktarımları öğretim programları aracılığı ile aktarılmaktadır (Kurtdeğede Fidan, 2009).

Sahip olunan öğretim programlarını ve değerlerin öğretim programlarında yer alma şekilleri ile beklentilerini, ülkelerin politik hedefleri etkileyebilmektedir. Örneğin, Avrupa Birliği'ne geçiş ve uyum normları çerçevesinde Türkiye'de öğretim programlarında yapılan değişiklikler coğrafya öğretim programını da şekillendirmiştir (Saribaş ve Akça, 2020; Gülersoy, 2007). ABD, Kanada ve Singapur gibi farklı kültür ve milletlerden meydana gelen ülkelerin politik hedefleri doğrultusunda sosyal bilgiler öğretim programında vatanseverlik değeri doğrudan yer almazken ulus devlet özelliği taşıyan Türkiye'de ise doğrudan verilmesi gereken kök değerler arasında yer almaktadır (Saribaş ve Akça, 2020; Yavuz, 2018).

2010 yılından itibaren önem kazanan değerler eğitimi çalışmaları her öğretim programında olduğu gibi coğrafya öğretim programında da yer alır. Coğrafya öğretim programında değerler, öğretim programının bakış açısını oluşturan ilkeler topluluğu olarak ifade edilir. Toplumun gücünü ve geleceğini hiç kuşkusuz insanlar belirler. Bunun için de insanların toplum değerlerini benimsemiş ve gereken yetkinliklere sahip olması gerekir. Eğitim; insanları iyiye, güzelliğe, işlerliğe yöneten bir yaşam sanatıdır. Bu özelliğinden dolayı okullarımızda öğrencilerimizi toplum değerlerini bilen ve benimseyerek davranış haline getirebilen, ahlaki kararlar alabilen ve uygulayan bireyler olarak yetiştirmek gerekir. Bu bağlamda akademik başarı odaklı bir eğitim sistemi sadece öğretim alanında bilgi, beceri ve davranış kazandıran bir yapı olarak eksik kalacaktır. Öğretimin yanında bizi aslen topluma hazırlayan bölümü olan eğitim kısmı ancak değerlerini benimsemiş bireyleri yetiştirmekle tamamlanacaktır.

Değerler eğitiminin; eğitim sistemindeki yeri, amacı ve işlevi, içinde öğretim programlarını da kapsayan eğitim programları ile yerini bulur. Bundan dolayı her öğretim programında kazanım ve becerilerin yanında değerler bölümü de yer almıştır.

Coğrafya Öğretim Programı içinde bulunan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018).

1.1. Vatanseverlik Değeri ve Eğitimi

Vatan kelimesi, etimolojik olarak sözlükte “yerleşmek, bir yeri yurt edinmek, kendini bir şeye alıştırmak” anlamındaki “vatan” kökünden türemiştir. Aynı veya yakın anlamda **mevân** da (çoğulu **mevâtin**) kullanılır. İnsanın bir amaçla yerleştiği yer onun mevânıdır (<https://islamansiklopedisi.org.tr/vatan>). Osmanlı Türkçesindeki evtân kelimesinden geldiği de ifade edilmektedir. Evtân kelimesinin anlamı; insanın doğup büyüdüğü yer olup uğrunda ölünen topraklar, sevdiği memleket demektir (Devellioğlu, 2001). Ancak evtan kelimesi vatanın çoğuludur. Vatan yurt kelimesi ile de aynı anlama gelmektedir. Yurt, bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan anlamına gelmektedir (TDK, 2018).

Vatan sadece üzerinde yaşayan bir ulusun ya da bir milletin maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılandığı bir yer değildir. Bununla birlikte milletin hafızasını duygusal anlamda besleyen coğrafi bir mekândır (Öner, 1986). Vatan; coğrafi bir mekândan öte uğrunda ölünen, kutsal kabul edilen, sevilen ve sahip çıkılan bir yer olarak görülür. Bu millî ve manevî duygular vatanseverlik kavramını doğurur. Vatanseverlik, bireylerin yaşadıkları ülkeye değer vermesi ve sahip çıkmasını sağlayan milli ve manevi duyguya denir. Kısacası vatandaşlığın duygusal boyutunu oluşturan bir değerdir.

Eğitim sisteminin öncelikli amaçlarından biri yeni yetişen kuşaklara vatanseverlik değerinin benimsetilmesi olmalıdır. Vatanseverlik duygusuna sahip bir toplumda birlik ve beraberlik ile birlikte barış ve güven hâkim olacaktır. Böyle bir ortamda sevgi, saygı, dürüstlük, hoşgörü, demokrasi, çalışkanlık gibi diğer değerler de önem kazanmaktadır. Dolayısıyla değerlerin bu toplumda etkin hale gelmesi, bir toplumu oluşturan bireylerin vatanseverlik değerini benimsemeleri ile gerçekleşecektir.

Bireyler yaşadıkları ülkeye değer vermeyi öğrenmeli ve birer vatansever olmalıdır. Bu duygu ideolojik boyuta gelmemelidir. Başka ülkelere ve kültürlere saygı duymayı bilen bir vatansever olmalıdır (Ravitch, 2006). Okullarda öğrencilere öğretim yılı süresi içinde her ders ve konu ile zenginleştirilmiş etkinliklerle vatanseverlik değeri verilmelidir. İyi bir vatandaş olmaları için etkin bir vatanseverlik eğitimi verilmelidir (Bakioğlu & Kurt, 2009).

Vatanseverlik eğitimi; okul, aile ve çevre birlikte hareket edilerek verilmelidir (Kurt, 2007). Etkili bir tarih ve coğrafya eğitimi vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kullanılabilir en önemli derslerdir. Çünkü tarih dersi ile geçmişte yaşamış atalarının fedakârlıklarını, çalışmalarını ve yaşantılarını öğrenerek geçmişten ders alarak geleceğine yön vermesinde bir yol oluyor. Coğrafya dersi ile de üzerinde yaşadığı toprakların zenginliğini, stratejik değerini, önemini ve diğer dünya ülkelerinden farklı özelliklerini öğretmesi bakımından önemlidir. Böylece vatanına sahip çıkmasını, korumasını, sahip olduğu doğal kaynakları doğru yerde kullanarak gelişmesini ve güçlenmesini sağlaması bakımından bilgi vermekte ve vatan bilincini oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Çünkü insanlar bildikleri bir şey hakkında severler ve sahip çıkarlar (Baltacıoğlu, 1995). Vatan sevgisi; marşlar, şiirler, türküler, hikâyeler, sinema filmleri gibi çeşitli materyaller ile kazandırılabilir (Gövs, 2007).

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Coğrafya öğretim programı; bilgi, beceri ve tutumların yanında değerlerinde kazandırıldığı bir ders programıdır. Öğrencilerin seviyelerine ve kazandırılacak bilgi ve becerilere uyumlu değer eğitimi çalışmaları yapılmaktadır.

Bu araştırma iki temel amaçtan oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci amacı, coğrafya öğretim programında yer alan vatanseverlik değerinin hangi kazanımlarla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya çıkartmaktır. İkinci amacı ise Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin vatanseverlik değerine yönelik algılarını metaforlar aracılığı ile belirlemek ve metaforların tematik olarak analizini yapmaktır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1.Coğrafya öğretim programının hangi kazanımlarında “Vatanseverlik” değeri doğrudan yer alır?

2.Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin vatanseverlik değeriyle ilgili sahip oldukları metaforlar nelerdir? Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi tematik kategoriler altında toplanabilir?

Bununla birlikte alanyazında soyut kavramlara yönelik metafor çalışmaları oldukça azdır. Genellikle somut kavramlar üzerine çalışmalar yoğunlukta yapılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma ile soyut bir kavram olan “vatanseverlik” değerine ilişkin çalışmalara da katkı sağlayacaktır.

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli ve Deseni

Araştırmanın yöntem modeli nitel araştırmadır. Nitel araştırma, bir olgu ya da bir olayı doğal ortamında çeşitli yönleriyle derinlemesine uzun süreli olarak incelemektir (Saban, 2007).

Nitel araştırma modelinin kapsamında birden fazla araştırma desenleri yer alır.

Çalışmamızın birinci bölümü olan coğrafya öğretim programında yer alan kazanımlar özelinde vatanseverlik değerinin yerini tespit etmek için doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, basılı ve dijital platformlarda yer alan belgelerin veri aracı olarak derinlemesine ve sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi için kullanılan bir yöntemdir (Kıral, 2020). 2018 Coğrafya öğretim programı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın resmî web sitesinden alınarak kazanımlar ile vatanseverlik değerinin incelemesi ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü olan lise öğrencilerinin “Vatanseverlik” değerine yönelik metaforik düşünme durumlarını belirlemek için nitel araştırma desenlerinden “olgu bilim (fenomenoloji)” kullanılmıştır. Algı ve olaylar bu yöntemde doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konur (Yıldırım ve Şimşek 2005). Yaşadığımız dünyada olgular çeşitli şekillerde karşımıza çıkar. Ancak karşımıza çıkan bu olgular tanıdık gelmekle birlikte derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olduğumuz anlamına gelmez. Bize yabancı olmayan ama tam anlamı ile

de kavrayamadığımız olguları araştıran çalışmalar için olgu bilim uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek 2008). Lise öğrencilerinin “Vatanseverlik” kavramına yönelik algılarını ortaya koymak için metaforlardan faydalanılmıştır. Metaforlar iki amaç için kullanılır. Bunlardan biri mevcut bir durumu betimlemek için diğeri ise değişim aracı olarak durum sürecini hızlandırma/iyileştirmedir (Akt. Kamacı, vd. 2020; Morgan, 1986). Nitel veri aracı kullanılan metaforların bu çalışmada kullanılma amacı; durumu betimleyici rolüdür. Metaforların bu amaçla kullanımı üzerinde çalışılan durum hakkında daha sağlam ve daha zengin bir içerik sunulmasına katkı sağlar (Akt. Kamacı, vd. 2020; Yıldırım ve Şimşek 2018).

Bu yöntemde, metaforların betimleyici yönünden faydalanılarak araştırılan “Vatanseverlik” kavramıyla ilgili olarak ortaya atılan algıları tematik kategorilere ayrılır. Bu kategoriler bireylerin ne düşündüklerini ortaya koymaya yardımcı olur (Çekmez vd., 2012). Bu bağlamda öğrencilerin vatanseverlik kavramına ilişkin algıları birer olgu olarak düşünülmüş ve bu araştırmada, öğrencilerin vatanseverlik kavramını nasıl algıladıklarını, hangi ortak temalara ulaştığını araştırmak hedeflendiği için olgu bilim (fenomenoloji) deseni seçilmiştir.

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerine “Vatanseverlik” olgusu sorularak derinlemesine araştırılması ve analizinin yapılarak ayrıntılı olarak incelenmesi yapılmıştır.

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Aksaray Ahmet Cevdet Paşa Sosyal Bilimler Lisesinde 2018-2019 öğretim yılında öğrenim gören 9,10,11 ve 12. Sınıf öğrencilerinden random usulü ile seçilmiş her sınıftan 40 kişi olmak üzere toplam 160 öğrencinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Çalışmaya her sınıf bazında 20 erkek, 20 kadın olmak üzere toplam 80 erkek, 80 kadın aday katılmıştır.

3.3.Verilerin Toplanması

Araştırmanın uygulaması aşamasında öncelikle belirlenen değere göre bir ölçek hazırlandı. Uygulaması yapılacak çalışma için seçilen öğrencilere önce metafor hakkında bilgi verildi. Ardından vatanseverlik kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla onların her birine “Vatanseverlik ...gibidir, çünkü ...” cümlesinin yazıldığı boş bir form verildi. Kendilerinden vatanseverlik ile ilgili kavramı kullanarak ve sadece tek bir metafor üzerinde düşüncelerini açıklamaları istendi. Ev ödevi olarak verilen bu araştırmanın çalışma süresi için en fazla iki gün süre verilerek tamamlaması istendi. Bu süre zarfında öğrenciler zihinsel modellerine göre gibidir bölümüne benzettikleri kavramı yazmaları sağlanmıştır. Bu araştırmada yer verilen “çünkü” kelimesi ile yapılan benzetmenin gerekçelerinin açıklanması istenmiştir. Öğrencilerin yazmış oldukları bu formlar, araştırmanın temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

3.4.Verilerin Analizi

İçerik analizi yöntemiyle veriler çözümlenmiştir. İçerik analizinin temel amacı, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Kalın, Koçoğlu, 2017:423). Veriler, betimsel analizde özetleme ve yorumlama yapılırken içerik analizinde derinlemesine bir işleme tabi tutulur. Ayrıntıların ortaya çıkarılması ile betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:227).

3.5.Verilerin Yorumlanması

Analiz çalışması, öğrencilerin geliştirdikleri metaforlara göre dört aşamada gerçekleştirilmiştir:

- 1.Metaforların adlandırma ve kodlanması
- 2.Metaforların ayıklanarak tasnif edilmesi
- 3.Metaforlara göre uygun tematik kategorilerin belirlenmesi
4. Metafor çalışmasının geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması

3.5.1.Adlandırma ve Kodlama Aşaması

Katılımcıların ürettikleri metaforlar öncelikle alfabetik sıraya göre geçici bir listesi yapılmıştır. Buna göre katılımcıların yazmış oldukları metaforların açık bir şekilde ifade edilmediğine yani metaforun kaynağı ile konusu arasındaki ilişkinin durumuna bakılmıştır. Sınıflama yapmak amacıyla her katılımcının yazdığı metafor kodlanmıştır. Geçerliliği olmayan metaforların bulunduğu kâğıtlar elenmek üzere işaretlenmesi yapılmıştır.

3.5.2. Ayıklama ile Tasnif Etme Aşaması

Metafor analizi teknikleri kullanılmıştır. Her bir metafor parçalara ayrıştırıldı. Diğer metaforlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar bakımından veriler gözden geçirilerek analizi yapılmıştır. Bu aşamada katılımcıların yazdıkları metaforun konusu ve kaynağı arasındaki ilişkiye dikkat edilerek analiz edilmiştir. Araştırmada bütün kâğıtların dolu olduğu yani boş bırakılmadığı tespit edilmiştir. Değerlendirilen kâğıtlardan metafor konusu ile metafor kaynağı arasındaki ilişkinin uyumsuz olması gerekçesiyle toplam beş kâğıt değerlendirme dışı bırakılarak 155 veri değerlendirilmiştir. Ayıklama işlemi ile 155 katılımcıdan 105 adet geçerli metafor elde edilmiştir.

Geçerli metaforların belirlenmesinden sonra tekrar alfabetik sıraya göre dizilerek ikinci kez yeniden gözden geçirilerek örnek metafor listesi hazırlanmıştır. Kategorilerin belirlenmesinde bir kaynak oluşturmak ve bu araştırmanın veri analizi sürecini ve yorumlarını geçerli kılmak için liste oluşturulmuştur.

3.5.3. Tematik Kategori Belirleme Aşaması

Bu aşamada Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri tarafından üretilen metaforların ortak özellikleri irdelenmiştir. “Vatanseverlik” kavramı için öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar öğrencilerin zihinsel modellerine göre nasıl kavramsallaştırıldığına bakılmıştır. Bakış açılarına göre belli bir tema ile ilişkilendirilerek 9 farklı kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler: Tek ve benzersiz olması, sevgi, yaşam kaynağı, milli kültür, dayanışma, yol gösterme, demokrasi, bağlılık, hayatını adamak olarak belirlenmiştir. Aynı metaforların bazıları açıklamalarından dolayı uygun olan farklı kategori gruplarına alınmıştır.

3.5.4. Geçerlik ve Güvenirliliğinin Sağlanması Aşaması

Araştırmada öğrencilerin kendi yazdıkları metafor kavramları temel veri olarak kullanıldığı için çalışma geçerlidir. 9 kategori altında verilen metaforların güvenilirliğini sağlamak için iki alan uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman kişilere metaforların alfabetik sıraya göre dizili olan liste ile 9 tematik kategorinin adlarının ve özelliklerinin yazıldığı liste verilmiştir. Uzmanlardan hiçbir metafor dışında kalmayacak şekilde iki listeyi eşleştirmeleri istenmiştir. Daha sonra, uzman eşleştirmeleri ile araştırmacının kendi kategorileriyle karşılaştırılmış, görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği, güvenilirlik=görüş birliği/görüş ayrılığı+görüş ayrılığı formülü (Miles ve Huberman, 1994: 64) kullanılarak hesaplanmıştır.

Nitel araştırmalarda uzman ve araştırmacı arasındaki uyumun %90 ve üzeri olması beklenir. Güvenirlik çalışması kapsamında görüşüne başvurulmuş uzmanlar sadece üç metaforu (“aile bağlılığı”, “gün ışığı” ve “anne” metaforlarını) araştırmacınınkinden farklı bir kategoriyle ilişkilendirmiştir. Bu durumda, güvenilirlik = $105 / (105 + 3) \times 100 = \%97$ olarak hesaplanmıştır. Buna göre %97 ile araştırmanın güvenilirliği sağlanmıştır.

Araştırma çalışmasında 105 metafor ve tematik alanlarına göre 9 ayrı kategori katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanarak tablolaştırılması yapılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. 2018 Coğrafya Öğretim Programı ve Vatanseverlik Değeri

2018-2019 öğretim yılından itibaren tüm sınıflarda uygulanmasına geçilen Coğrafya öğretim programı; 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 28. maddesinin 6. fıkrasının (a) bendi hükmü gereğince Başkanlığımızda oluşturulan komisyon tarafından izleme ve değerlendirme çalışmaları doğrultusunda güncellenmiştir. Ortaöğretim Coğrafya Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 19.01.2018 tarihli ve 26 sayılı kararıyla kabul edilmiştir (MEB, 2018).

Coğrafya öğretim programına göre kazanım sayıları her sınıf seviyesinde değişmektedir. 9. sınıflarda toplam 22 kazanım sayısı varken 10. sınıflarda kazanım sayısı 34'e çıkmıştır. 11 ve 12. sınıflarda kazanım sayıları dersin seçimine göre değişmektedir. Sosyal bilimler lisesinde coğrafya dersinin zorunlu ders olmasından dolayı her iki sınıf düzeyinde ders saati 4 olup kazanım sayıları 11'lerde 40, 12. Sınıflarda 34'tür. Diğer okul türlerinde ise coğrafya dersi seçmeli ders olup 2 ya da 4 saat olarak okutulmaktadır. 2 saat okutulan sınıflarda kazanım sayıları 11. Sınıfta 29, 12. sınıfta ise 34 tanedir. Görüldüğü gibi kazanım sayıları sınıf düzeyi ve okutulan ders saatine göre değişmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Coğrafya Öğretim Programı Kazanımları ve Vatandaşlık Değeri

Sınıf	Toplam kazanım sayısı	Kazanımlar özelinde doğrudan "Vatandaşlık değeri" ile ilgili kazanım sayısı	Yüzde (%)
9	22	1	4,5
10	34	2	5,9
11(2 Saatlik)	29	1	3,4
11(4 Saatlik)	40	2	5
12(2 Saatlik)	24	1	4,2
12(4 Saatlik)	34	2	5,9

(MEB, 2018)

Coğrafya öğretim programında on kök değer yer almaktadır. Bu değerlerden biri olan vatandaşlık değeri her sınıf seviyesinde 1 ya da 2 kazanımla doğrudan bulunmaktadır. Bunların yüzdeleri olarak değerlerine baktığımızda 9. Sınıfta %4,5 iken 10. Sınıfta ise %5,9'dur. Genel olarak bakıldığında coğrafya öğretim programında (11 ve 12. Sınıflarda 2 ders saati olanlar için) toplam 109 kazanım sayısının sadece 5 tanesinin vatandaşlık değeri ile ilgili doğrudan yer almakta bu da %5,45'lik bir değere tekabül etmektedir. Genel oranlandığında vatandaşlık değerinin kazanımlar özelinde yerinin oldukça az olduğunu göstermektedir.

11 ve 12. sınıflarda 4 saatlik okutulan coğrafya derslerinin kazanımları incelendiğinde 9. sınıflar dışındaki tüm sınıflarda vatandaşlık değeri iki kazanımla olmak üzere toplam 7 kazanım ile doğrudan yer almaktadır. Bu kazanımların 3 tanesi doğal sistemler ünitesi, 2 tanesi beşeri sistemler ünitesi, iki tanesi de küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ünitesinde bulunmaktadır. Vatandaşlık değerinin en fazla yer aldığı sınıflar 10. Sınıflar (%5,9) ile 4 saat okutulan 12. Sınıflar (%5,9) iken en az yer verilen sınıf 2 saatlik okutulan 11. sınıftır (%3,4). 9 ve 10. Sınıflardaki yer alan coğrafya dersi tüm ortaöğretim kurumlarında zorunlu ders olarak yer alırken 11 ve 12. sınıflarda ise sosyal bilimler lisesi hariç seçmeli ders olarak 2 ya da 4 saat olarak okutulmaktadır.

Coğrafya öğretim programında vatandaşlık değeri ile doğrudan ilişkilendirilen kazanımların sınıf ve ünite bazında dağılışı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Coğrafya Öğretim Programı sınıf ve ünite bazında vatandaşlık değeri kazanımları

Sınıf	Ünite	Kazanım	Vatandaşlık
9	Beşeri Sistemler	9.2.4.	Türkiye'deki yerleşim birimlerini idari fonksiyonlarına göre ayırt eder. <i>Türkiye'nin idari yapısı verilirken ülkenin mevcut sınırlar dâhilinde bölünmez bütünlüğüne vurgu yapılır.</i> Türkiye topraklarının kullanımını verimlilik açısından değerlendirir.
10	Doğal Sistemler	10.1.14.	<i>a) Türkiye'de erozyonun etkisine vurgu yapılır.</i> <i>b) Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir ülke bırakabilmek için topraklarımızın korunmasının gerekliliğine değinilir.</i>
10	Doğal Sistemler	10.1.17	Türkiye'deki doğal bitki topluluklarının dağılışı ve yetişme şartları açısından analiz eder. <i>Türkiye'deki endemik ve relik bitkilerin dağılışı, önemi ve korunması gerekliliği üzerinde durulur.</i> Su ekosisteminin unsurlarını ve işleyişini açıklar.

11	Doğal Sistemler	11.1.4.	<p>a) Su döngüsü ve dünyadaki su varlığının doğal sistemlerin işleyişi üzerindeki etkilerine değinilir.</p> <p>b) Ramsar Sözleşmesi'ne vurgu yapılır.</p> <p>c) Türkiye'deki sulak alanların endemik zenginliğinin önemi ve korunmasının gerekliliği üzerinde durulur.</p>
11	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	11.3.4.	<p>Türkiye'nin tarih boyunca medeniyetler merkezi olmasının konumu açısından değerlendirir.</p> <p>Türkiye'deki doğal ve kültürel sembollerin mekânla ilişkisini açıklar.</p> <p>a) Türkiye'deki doğal ve kültürel sembollerin mekân algısına olan etkisine yer verilir.</p> <p>b) Türkiye'nin dünya miras listesinde yer alan doğal varlıklar ile şehirleri sembolize eden doğal ve kültürel değerlere yer verilir.</p> <p>c) Coğrafi işaret kavramı ve Türkiye'deki örneklerine yer verilir.</p>
12	Beşerî Sistemler	12.2.14.	<p>Tarihsel süreçte Türkiye'nin jeopolitik konumunu değerlendirir.</p> <p>Kıbrıs'ın, Türkiye'nin jeopolitik konumuna olan etkisine yer verilir.</p>
12	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	12.3.3.	<p>Tarihsel süreçte Türkiye'nin jeopolitik konumunu değerlendirir.</p> <p>Kıbrıs'ın, Türkiye'nin jeopolitik konumuna olan etkisine yer verilir.</p>

(MEB, 2018: 20-34)

Coğrafya öğretim programında “vatanseverlik” değerinin kazandırılacağı ünite bölümleri ve kazanımları incelendiğinde; 9. sınıfta bulunan 22 kazanımın bir tanesi ve beşerî sistemler ünitesinde, 10. sınıfta 34 kazanımın iki tanesi ve doğal sistemler ünitesinde, 11. Sınıfta 40 kazanımın iki tanesi ve biri doğal sistemler, diğeri küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ünitesinde, 12. sınıfta 34 kazanımın iki tanesi ve biri beşerî sistemler, diğeri küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ünitesinde olmak üzere toplam yedi kazanımda doğrudan vatanseverlik değerinin dersin işlenmesinde verilmesi gerektiği belirtilir. Toplam 130 kazanımın içinde sadece yedi tanesinde “vatanseverlik” değerinin yer alması yetersiz olarak görülebilir. Ancak geride kalan 123 kazanımın her biri vatanseverliği dolaylı yünden etkileyen değerler çalışması yer almaktadır. Dolayısıyla vatanseverlik değerinin kazandırılmasında coğrafya öğretim programının her bir kazanımında ya doğrudan ya da dolaylı olarak yer almaktadır. Sonuçta, vatanseverlik değerinin derslerde konular ile birlikte kazandırılması ile öğrencileri etkili bir vatandaş olarak yetiştirmek mümkün olacaktır.

Vatanseverlik duygusunun kazandırılması için üzerinde yaşanan coğrafyayı iyi bilmek gerekir. Coğrafya dersi ile vatanseverlik duygusu öğrencilerde içselleştirilerek verilebilir. Bu bağlamda coğrafya öğretim programında vatanseverlik ile ilgili içerikleri ve kazanım sayıları artırılabilir. Geliştirilen yönergelerle vatanseverlik duygusu derslerde kazanımlar bazında derinlemesine öğrencilerimize kazandırılabilir. Milli Eğitimin önemli amaçlarından biri olan öğrencilerimizi etkin ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirmek hedefine de ulaşılabilir (MEB, 2018).

4.2. Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Vatanseverlik Değerine Yönelik Metafor Algıları

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin vatanseverlik değerine yönelik metaforik algılarını ölçmek için öğrencilere “Vatanseverlik ..... gibidir, çünkü .....” ibaresinin yazılı olduğu veri toplama aracı uygulanmıştır.

Araştırma çalışmasına katılan öğrencilerin demografik bilgileri alınmıştır. Elde edilen bu cümleler araştırmanın veri kaynağını oluşturmaktadır.

Tablo 2: Katılımcı Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Sıra No	Sınıf	Cinsiyet		f	%
		Erkek	Kız		
1	9	20	20	40	25
2	10	20	20	40	25
3	11	20	20	40	25
4	12	20	20	40	25
Toplam	4	80	80	160	100

Tabloda görüldüğü gibi araştırma çalışması lise grubunun her sınıf düzeyinde kız ve erkek sayıları eşit olmak üzere toplam 160 kişiye uygulanmıştır. Okulumuzda her sınıftan dört şube olmasından dolayı her şubeden random usulüne göre 5 erkek, 5 kız öğrenci olmak üzere toplam 10 kişi ile sınırlandırılmıştır.

Öğrencilerin “Vatanseverlik” kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar alfabetik sıraya göre tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 3: Katılımcı Öğrencilerin Vatanseverlik Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar, Öğrenci Sayısı ve Yüzdesi (n: 105)

Oluşturulan Metafor (n=105)	f	%	Oluşturulan Metafor(n=105)	f	%
Ağaç	1	1	Hayat	1	1
Ağacın kökü	1	1	Işık	1	1
Aile ve sevgisi	4	4	İlahi sevgi	1	1
Aile bağı ve bağlılığı	4	4	İman	1	1
Ait olma	1	1	Kalp	3	3
Ana sütü	1	1	Kan	1	1
Anadolu Kadını	1	1	Kanlı toprak	1	1
Anka kuşu	1	1	Karıncı	1	1
Anne	4	4	Karşılıklı sevdâ	1	1
Anne Baba	3	3	Kelebek	1	1
Anne Baba sevgisi	3	3	Kıvılcım	1	1
Annenin evlat sevgisi	2	2	Kimsesizlerin kimsesizi	1	1
Annenin evladını kaybetme korkusu	1	1	Korkusuzluk	1	1
Anne sevgisi	7	7	Kördüğüm	1	1
Anne ve yavrusu	1	1	Kuşkanadı	1	1
Anne yüreği	1	1	Kutup Yıldızı	1	1
Araba	1	1	Mermi taşıyan anne	1	1
Arıkovanı	1	1	Milli Seferberlik	1	1
Aşk	3	3	Mutlu olmak	1	1
Ateş	1	1	Namus	4	4
Benzeri yoktur	1	1	Sevgi	1	1
Bir elin beş parmağı	1	1	Sevgili	1	1
Bitki	1	1	Sevdiğimiz kız	1	1

Cennet	1	1	Su	4	4
Çabalama	1	1	Su Maymuncuğu	1	1
Çiçek	2	2	Şehit	1	1
Çığ	1	1	Şeref	1	1
Dert	1	1	Tarih	1	1
Dostluk	1	1	Temel ihtiyacımız	2	2
Dua	1	1	Tepe	1	1
Erdem	1	1	Tohum	3	3
Ev	1	1	Toprak kokusu	1	1
Evimize sahip çıkmak	1	1	Türk	1	1
Evlat ve sevgisi	4	4	Uğruna ölmek	1	1
Evlat ile ebeveyn ilişkisi	1	1	Var olma	1	1
Ezan sesi	1	1	Vatan hainliği	1	1
Fedakârlık	5	5	Vefa	2	2
Gazi Mustafa Kemal TATÜRK	2	2	Vücut	1	1
Gemi mürettebatı	1	1	Ya İstiklal Ya Ölüm	1	1
Gökyüzü	1	1	Yardımlaşma	1	1
Gül	3	3	Yaralı bir anne	1	1
Gün ışığı	1	1	Yârimiz	1	1
Güneş	1	1	Yaşam	2	2
Güven	1	1	Yürekteki ateş	1	1
Hayal	1	1			

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri “Vatanseverlik” kavramına ilişkin 105 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Bu metaforlardan en çok tercih edilenler; anne sevgisi” (f=7), fedakârlık (f=5), aile ve sevgisi(f=4), aile bağı ve bağlılığı(f=4), anne(f=4), evlat ve sevgisi (f=4), namus(f=4), nefes (f=4), su (f=4), anne baba (f=3), anne baba sevgisi (f=3), aşk (f=3), kalp (f=3), tohum (f=3), diğer metaforların çoğu bir kişi tarafından üretilmiştir.

Tablo 4’te araştırmaya katılan öğrencilerin geliştirdiği metaforlar alfabetik sıraya göre listelenmiştir. Her bir metaforun frekansı ve yüzde değerleri gösterilmiştir.

4.3. Metafor Kategorileri

Katılımcı öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar 9 kategoride toplanmıştır. Oluşturulan metaforlara ilişkin cümlelerden alıntılar da yapılmıştır. Geliştirilen metaforların kategorileri şunlardır:

Tablo 5: Metaforların kategorilere göre dağılımı

Kategoriler (n=9)	f	Metaforlar	f
Bağlılık Olarak Vatanseverlik	13	Ev 1, kördüğüm 1, kimsesizlerin kimsesizi 1, aile 2, aile bağı 1, karşılıklı sevda1, evlat ile ebeveyn ilişkisi 1, yaşam 1, baba ocağı1, toprak kokusu 1, evlat sevgisi 2, ait olma 1, vatan hainliği 1	15
Dayanışma Olarak Vatanseverlik	18	Tohum 2, bitki 1, araba 1, çığ 1, yardımlaşma 1, bal arısı 1, tepe 1, ağaç 1, gemi mürettebatı 1, ağacın kökü 1, başarı 1, Anadolu kadını 1, arı kovanı 1, mermi taşıyan anne 1, vücut 1, çabalamak 1, karınca 1, bir elin beş parmağı 1	19

Demokrasi Vatanserverlik	Olarak	10	Dua 1, Anka kuşu 1, Aile bağıllığı 1, gün ışığı 1, gökyüzü 1, hayal 1, var olmak 1, özgürlük 1, başarı 1, mutlu olmak 1	10
Hayatını Adamak Vatanserverlik	Olarak	12	Kelebek 1, fedakarlık 2, özverili çalışma 1, Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK 2, özgürlük 1, gül 1, vefa 1, yaralı bir anne 1, anne sevgisi 1, anne 1, sevda 1, dert 1	15
Milli Kültür Vatanserverlik	Olarak	20	Fedakarlık 2, Ya İstiklal Ya Ölüm 1, korkusuzluk 1, kan 1, bayrak 1, uğruna ölmek 1, aile sevgisi 1, milli seferberlik 1, kanlı toprak 1, şehit 1, anne 1, savaşmak 1, bağımsızlık 1, erdem 1, namus 2, Türk 1, cennet 1, şeref 1, vefa 1, ay yıldızın gölgesi 1	22
Sevgi Vatanserverlik	Olarak	29	Aile 1, annenin evlat sevgisi 2, gül 1, sevgi 1, anne sevgisi 7, fedakarlık 1, namus 2, evlat sevgisine benzer 3, anne ve baba sevgisi 2, anne ve yavrusu 1, anne ve baba 1, yârimiz 1, anne yüreği 1, bağıllık 1, evlat 1, savunma 2, özgürlük 1, annenin evladı kaybetme korkusu 1, aşk 3, anne 2, dostluk 1, sevdiğimiz kız 1, sevgili 1, sevdiğimize sahip çıkmak 1, ateş 1, barut 1, kıvılcım 1, yürekteki ateş 1, çiçek 1	45
Tek ve Benzersiz Vatanserverlik	Olarak	2	Anne ve baba sevgisi 1, benzeri yoktur 1	2
Yaşam Kaynağı Vatanserverlik	Olarak	13	Anne baba 1, ezan sesi 1, kalp 3, nefes 4, su 4, kuş kanadı 1, hayat 1, yaşam 1, ruh 1, ana sütü 1, çiçek 1, güneş 1, temel ihtiyaç 1	22
Yol Gösterme Vatanserverlik	Olarak	3	Kutup yıldızı 1, tarih 1, ışık 1	3

Öğrencilerin geliştirdiği metafor kategorilerine göre en çok metafor üretilen kategoriler sevgi olarak vatanserverlik (29) ile milli kültür olarak vatanserverliktir (20). Metafor çalışmasında vatanserverlik kavramı için öğrencilerden en çok üretilen metafor imgeleri ise anne sevgisi (7), nefes (4), su (4), kalp (3), evlat sevgisidir (3).

Şekil 1: Geliştirilen metafor kategorileri

Tablo 6: Öğrenciler tarafından en fazla üretilen metafor imgeleri

Metafor	f
Anne sevgisi	7
Fedakarlık	5
Nefes	4
Su	4
Kalp	3
Evlad sevgisi	3

4.3.1. Bağlılık Olarak Vatanseverlik

Bağlılık olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler 13 metafor üretmişlerdir. Bu metaforların 15 öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kategorideki imgeler bir varlığı ya da unsurun parçası ya da onu oluşturan unsurlar olarak ifade edilmiştir. Bu kategoriye oluşturan katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik kördüğümüne benzer. Çünkü insanı vatanına sınımsız bağlar ve hiçbir zaman açılmaz” (Ö-48).

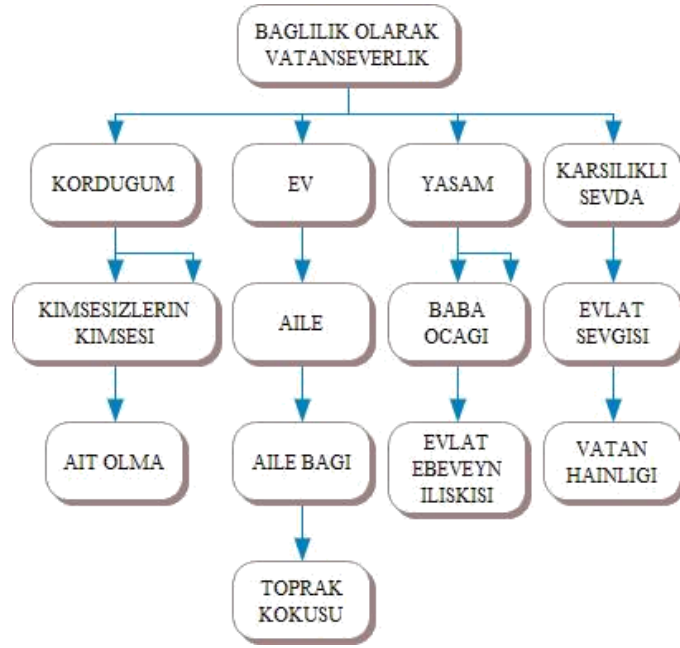
“Vatanseverlik kimsesizlerin kimsesizine benzer. Çünkü varlığı ile bize sahip çıkan ve birbirimize bağlayan bir sevgi yumağıdır” (Ö-53).

“Vatanseverlik ait olmaya benzer. Çünkü insanı vatanına ait olduğunu, onunla var olduğunu, ona karşı sorumluluklarını hatırlatan bir duygudur.” (Ö-137).

“Vatanseverlik vatan hainliğine benzer. Çünkü kendini vatansever gösteren insanların 15 Temmuz’da yaptıkları kalkışma hareketidir.” (Ö-128).

Tablo 7: Bağlılık olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf Düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Erkek	Kız		
Ev	1	0	0	0	1	0	1	7
Kördüğüm	0	1	0	0	0	1	1	7
Kimsesizlerin kimsesizi	0	1	0	0	0	1	1	7
Aile	1	0	1	0	1	1	2	11,5
Aile bağı	0	0	0	1	0	1	1	7
Karşılıklı seveda	1	0	0	0	0	1	1	7
Evlad ile ebeveyn ilişkisi	1	0	0	0	0	1	1	7
Yaşam	0	1	0	0	1	0	1	7
Baba ocağı	0	1	0	0	0	1	1	7
Toprak kokusu	0	1	0	0	0	1	1	7
Evlad sevgisi	0	0	1	1	1	1	2	11,5
Ait olma	0	0	0	1	0	1	1	7
Vatan hainliği	0	0	0	1	0	1	1	7
Toplam(f): 13	4	5	2	4	4	11	15	100

Şekil 2: Bağlılık metaforunun kategorileri

4.3.2. Dayanışma Olarak Vatanseverlik

Dayanışma olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler 18 metafor üretmişlerdir. Bu metaforların 19 öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Öğrenciler bu kategoride ürettikleri imgeler ile bir unsurun oluşturulmasında bir araya gelerek destek vererek olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu kategoriye oluşturan katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik tohuma benzer. Çünkü tohum toprağa düştüğünde nasıl büyür, ağaç olur ve meyve verirse vatanseverlikte vatani için bir ağaç olup sevgi meyveleriyle onun gelişmesini ve ilerlemesini sağlar” (Ö-148).

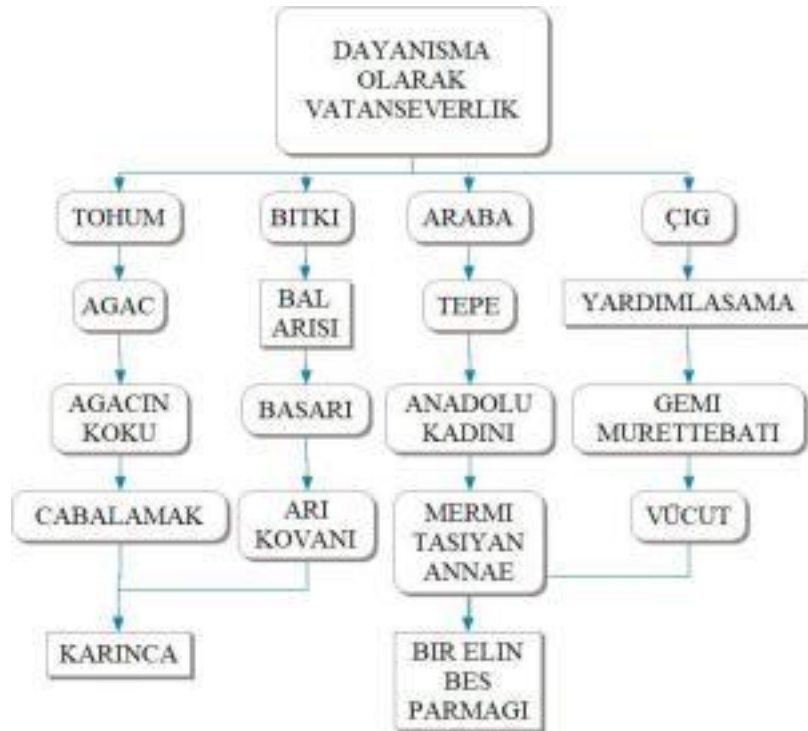
“Vatanseverlik tepeye benzer. Çünkü bir tepeyi birbirinden farklı çiçek ve otlar bir araya gelerek yemyeşil bir alanı oluşturuyorsa, birbirinden farklı insanlarda bir araya gelerek vatanseverlik duygularıyla bir araya gelerek vatanlarını yemyeşil bir tepeye dönüştürüyorlar” (Ö-135).

“Vatanseverlik gemi mürettebatına benzer. Çünkü bir geminin varlığı nasıl mürettebatının gücüne bağlıysa vatanın varlığı da vatansever vatandaşlarına bağlıdır” (Ö-156).

Tablo 8: Dayanışma olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Erkek	Kız		
Tohum	1	0	0	1	1	1	2	10
Bitki	1	0	0	0	0	1	1	5
Araba	1	0	0	0	1	0	1	5
Çiğ	0	1	0	0	1	0	1	5
Yardımlaşma	0	0	1	0	0	1	1	5
Bal Arısı	0	0	1	0	1	0	2	10
Tepe	0	0	0	1	0	1	1	5
Ağaç	0	0	0	1	1	0	1	5
Gemi mürettebatı	0	0	0	1	1	0	1	5
Ağacın kökü	0	0	0	1	1	0	1	5

Başarı	1	0	0	0	1	0	1	5
Anadolu kadını	0	1	0	0	0	1	1	5
Arıkovanı	0	1	0	0	1	0	1	5
Mermi taşıyan anne	0	0	1	0	0	1	1	5
Vücut	0	0	1	0	0	1	1	5
Çabalamak	0	0	1	0	0	1	1	5
Karınca	0	0	1	0	1	0	1	5
Bir elin beş parmağı	0	0	1	0	0	1	1	5
Toplam(f): 18	4	3	7	5	10	9	19	100

Şekil 3: Dayanışma metaforunun kategorileri

4.3.3. Demokrasi Olarak Vatanseverlik

Demokrasi olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler 10 metafor üretmişlerdir. Bu metaforların 10 öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Demokrasiyi oluşturan imgeler ile vatanseverlik duygusunun yaşatılabileceği ifade edilmiştir. Bu kategoriye oluşturan katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik var olmaya benzer. Çünkü varlığımızı ancak özgür bir ortamda bulabiliriz. Bu da vatanseverlik ile sağladığımız özgür bir vatandır.” (Ö-138)

“Vatanseverlik mutlu olmaya benzer. Çünkü bireyin mutluluğu hür bir hayata bağlı sahip olmasına bağlıdır. Bu da vatansever kişilerin vatanına sahip çıkması ile gerçekleşir.” (Ö-157)

“Vatanseverlik ile bağlılığımıza benzer. Çünkü karşılıklı sevgi ile öz benliğimizi yaşatır, özgür olarak yaşamımızı sağlayan bir bağıdır.” (Ö-41)

Tablo 9: Demokrasi olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Erkek	Kız		
Dua	1	0	0	0	0	1	1	10
Anka kuşu	1	0	0	0	1	0	1	10
Aile bağlılığı	0	1	0	0	0	1	1	10
Gün ışığı	0	1	0	0	0	1	1	10
Gökyüzü	0	1	0	0	0	1	1	10
Hayal	0	1	0	0	0	1	1	10
Var olmak	0	0	0	1	0	1	1	10
Özgürlük	0	0	0	1	0	1	1	10
Başarı	1	0	0	0	1	0	1	10
Mutlu olmak	0	0	0	1	1	0	1	10
Toplam(f): 10	3	4	0	3	3	7	10	100

Şekil 4: Demokrasi metaforunun kategorileri

3.3.4. Hayatını Adamak Olarak Vatanseverlik

Hayatını adamak olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler 12 metafor üretmişlerdir. Bu metaforların 15 öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Hayatın anlamı olarak ifade eden imgeler kullanılmıştır. Bu kategoriyi oluşturan katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e benzer. Çünkü savaşlarda yer alan, çok kitap okuyan, kalben vatanına bağlı olan, hayatını vatan için harcayan o büyük önder demektir.” (Ö-145)

“Vatanseverlik yaralı bir anneye benzer. Çünkü en değerli varlıklarını geride bırakan, gözyaşını içine akıtan dik durmayı başarmaktır.” (Ö-39)

“Vatanseverlik sevdaya benzer. Çünkü kavuştuğunda dünyalar senindir, kaybettiğinde dünya başına yıkılır.”
(Ö-73)

Tablo 10: Hayatını adamak olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Erkek	Kız		
Kelebek	1	0	0	0	1	0	1	7
Fedakârlık	0	0	2	0	2	0	2	13
Özverili çalışma	0	1	0	0	1	0	1	7
Gazi Mustafa Kemal								
ATATÜRK	0	0	0	2	2	0	2	12
Özgürlük	0	0	0	1	0	1	1	7
Gül	1	0	0	0	0	1	1	7
Vefa	1	0	0	1	1	1	2	12
Yaralı bir anne	1	0	0	0	1	0	1	7
Anne sevgisi	0	1	0	0	0	1	1	7
Anne	0	1	0	0	1	0	1	7
Sevda	0	1	0	0	1	0	1	7
Dert	0	0	1	0	1	0	1	7
Toplam(f): 12	4	4	3	4	11	4	15	100

Şekil 5: Hayatını Adamak metaforunun kategorileri

4.3.5. Milli Kültür Olarak Vatanseverlik

Milli kültür olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler 20 metafor üretmişlerdir. Bu metaforların 22 öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Vatanseverlik değerine milli kültürü oluşturan imgeler yer almaktadır. Bu kategoriye oluşturan katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik milli seferberliğe benzer. Çünkü 15 Temmuz gibi tehlikeli durumlarda topyekûn ayağa kalkmaktır.” (Ö-120)

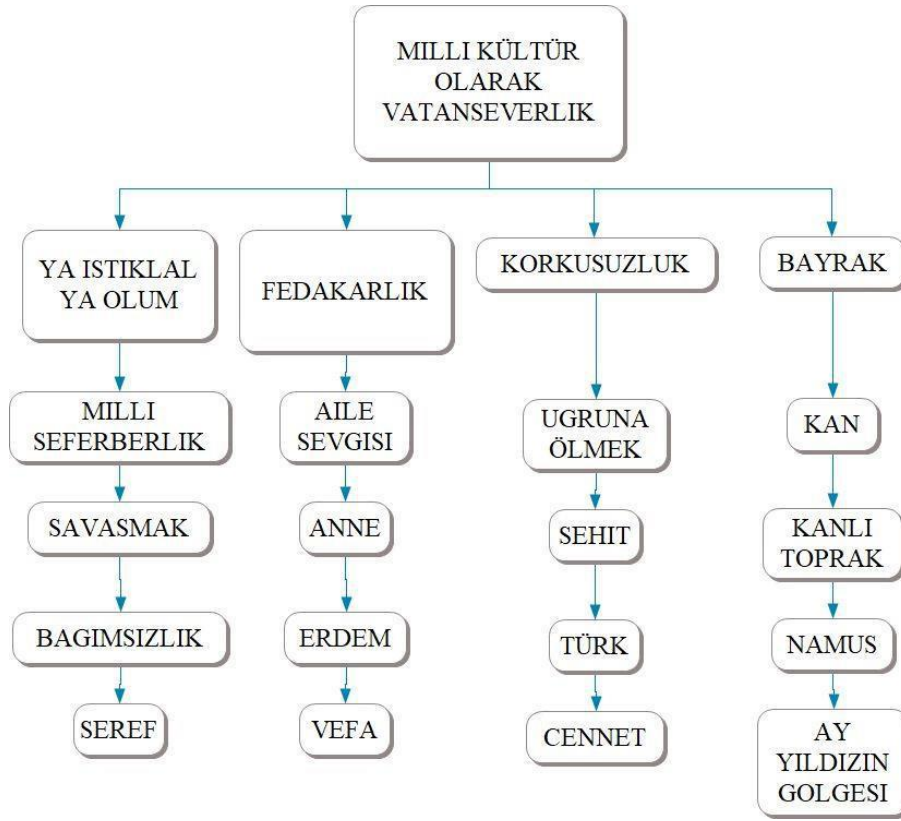
“Vatanseverlik kana benzer. Çünkü kan dökülerek sahip çıkılan vatanın oluştuğu sonsuz güven duygusuna hiçbir şeye değişilmez.” (Ö-81)

“Vatanseverlik şehide benzer. Çünkü vatan, bayrak, millet için canını veren bir insan gerçek bir vatanseverdir.” (Ö-144)

“Vatanseverlik uğruna ölmeye benzer. Çünkü Alparslan’ın kılıcı, Selçuklunun gücü, Ertuğrul’un rüyası, Osman Gazi’nin rüyası gibi vatani korumak ve sahiplenmektir.” (Ö-92)

Tablo 11: Milli kültür olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9. Sınıf	10.Sınıf	11. Sınıf	12.Sınıf	Erkek	Kız		
Fedakârlık	0	1	1	0	1	1	2	9
Ya İstiklal Ya Ölüm	0	1	0	0	1	0	1	4.1
Korkusuzluk	0	1	0	0	1	0	1	4.1
Kan	0	0	1	0	0	1	1	4.1
Bayrak	0	0	1	0	0	1	1	4.1
Uğruna ölmek	0	0	1	0	0	1	1	4.1
Aile sevgisi	0	0	1	0	1	0	1	4.1
Milli Seferberlik	0	0	1	0	1	0	1	4.1
Kanlı toprak	0	0	0	1	1	0	1	4.1
Şehit	0	0	0	1	1	0	1	4.1
Anne	1	0	0	0	0	1	1	4.1
Savaşmak	1	0	0	0	0	1	1	4.1
Bağımsızlık	0	0	0	1	0	1	1	4.1
Erdem	0	0	0	1	1	0	1	4.1
Namus	0	1	0	1	2	0	2	9
Türk	0	0	1	0	1	0	1	4.1
Cennet	1	0	0	0	0	1	1	4.1
Şeref	1	0	0	0	1	0	1	4.1
Vefa	0	0	0	1	0	1	1	4.1
Ay yıldızın gölgesi	0	0	0	1	1	0	1	4.1
Toplam(f): 20	4	4	7	7	13	9	22	100

Şekil 6: Milli Kültür metaforunun kategorileri

4.3.6. Sevgi Olarak Vatanseverlik

Sevgi olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler 29 metafor üretmişlerdir. Bu metaforların 45 öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmamızın en çok metafor üretilen ve en fazla katılımcının yer aldığı kategoridir. Vatanseverlik kavramına duygusal anlamda bir bağ oluşturan imgeler yer almaktadır. Bu kategoriyi oluşturan katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik Anne sevgisi benzer. Çünkü bir annenin evladına değer vermesi, sevmesi, koruması ve sahip çıkması gibidir.” (Ö-70)

“Vatanseverlik namusa benzer. Çünkü vatanın şerefini, onurunu korumak ve emanete sahip çıkmak ve sevmektir.” (Ö-108)

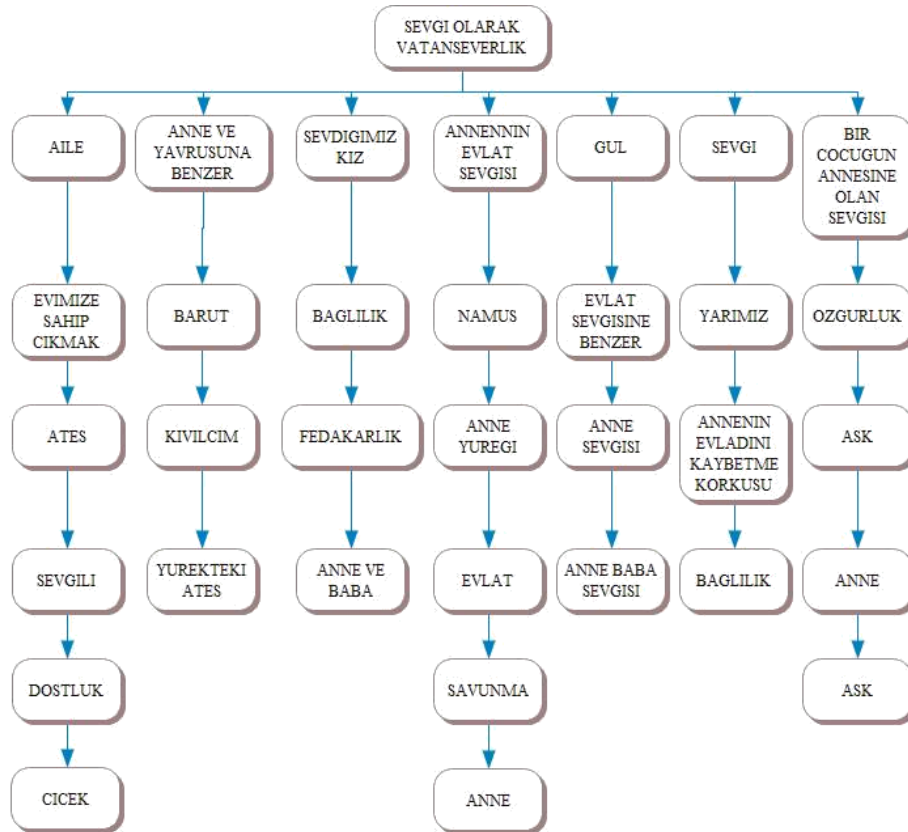
“Vatanseverlik yârimize benzer. Çünkü karşılıksız sevilen, uğruna her türlü fedakârlık yapılan, büyüüne kapıldığımız varlıktır.” (Ö-58)

“Vatanseverlik güle benzer. Çünkü ne kadar seversen o kadar büyütür ve yaşamasını sağlarsın.” (Ö-18)

Tablo 12: Sevgi olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9.Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12.Sınıf	Erkek	Kız		
Aile	1	0	0	0	0	1	1	2
Annenin evlat sevgisi	2	0	0	0	0	2	2	5
Gül	1	0	0	0	0	1	1	2
Sevgi	1	0	0	0	1	0	1	2
Anne sevgisi	2	2	1	2	4	3	7	16
Fedakârlık	1	0	0	0	1	0	1	2
Namus	1	0	1	0	2	0	2	5
Evlat sevgisine benzer	1	0	1	1	1	2	3	7
Anne ve baba sevgisi	1	0	1	0	1	1	2	5
Anne ve yavrusuna benzer	0	1	0	0	0	1	1	2

Anne ve baba	0	1	0	1	1	1	2	5
Yârimiz	0	1	0	0	0	1	1	2
Anne yüreği	0	1	0	0	0	1	1	2
Bağlılık	0	1	0	0	0	1	1	2
Evlad	0	1	0	0	1	0	1	2
Savunma	0	1	1	0	2	0	2	5
Özgürlük	0	0	1	0	0	1	1	2
Annenin evladını kaybetme korkusu	0	0	1	0	0	1	1	2
Aşk	1	0	1	1	2	1	3	7
Anne	1	0	1	0	1	1	2	5
Dostluk	0	0	1	0	1	0	1	2
Sevdiğimiz kız	0	0	1	0	1	0	1	2
Sevgili	0	0	0	1	1	0	1	2
Evimize sahip çıkmak	0	0	0	1	1	0	1	2
Ateş	1	0	0	0	0	1	1	2
Barut	1	0	0	0	1	0	1	2
Kıvılcım	0	0	1	0	0	1	1	2
Yürekteki ateş	0	0	0	1	0	1	1	2
Çiçek	1	0	0	0	1	0	1	2
Toplam(f): 29	16	9	12	8	23	22	45	100

Şekil 7: Sevgi metaforunun kategorileri

4.3.7. Tek ve Benzersiz Olarak Vatanseverlik

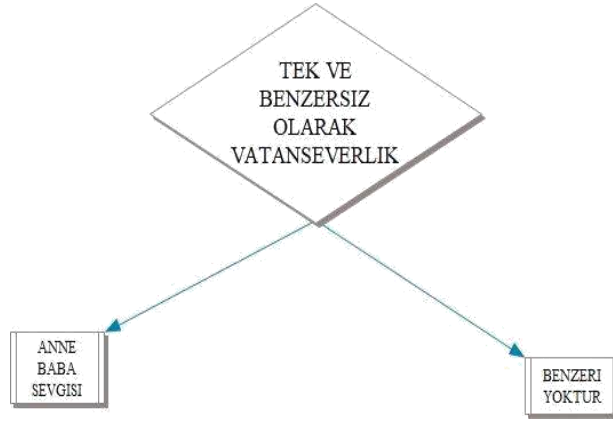
Tek ve benzersiz olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler iki metafor üretmişlerdir. Bu metaforların iki öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Vatanseverliği tek ve benzersiz olarak ifade edilmiştir. Bu kategoriye oluşturan katılımcı ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik anne baba sevgisine benzer. Çünkü tek ve ölçülemez.” (Ö-1)

“Vatanseverlik benzeri yoktur. Çünkü tektir ve yerine hiçbir şey konulmaz.” (Ö-71)

Tablo 13: Tek ve benzersiz olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Erkek	Kız		
Anne Baba sevgisi	1	0	0	0	0	1	1	50
Benzeri yoktur	0	1	0	0	1	0	1	50
Toplam(f): 2	1	1	0	0	1	1	2	100

Şekil 8: Tek ve Benzersiz metaforunun kategorileri

4.3.8. Yaşam Kaynağı Olarak Vatanseverlik

Yaşam kaynağı olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler 13 metafor üretmişlerdir. Bu metaforların 22 öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Yaşamın devam edilebilmesi için gereken temel unsurlar bu kategoride imge olarak kullanılmıştır. Bu kategoriye oluşturan katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik kalbe benzer. Çünkü insanın yaşamı nasıl kalp ise vatanın yaşamı da vatanseverliktir.” (Ö-104)

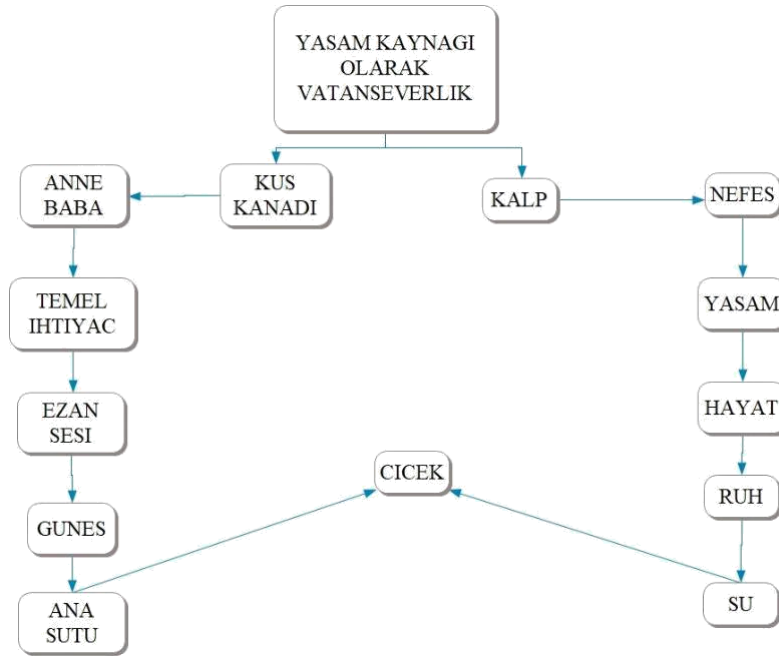
“Vatanseverlik ana sütüne benzer. Çünkü bir bebeğin büyümesi ve gelişmesi için ana sütü ne kadar önemliyse vatanseverlikte bir milletin ayakta kalması için o kadar önemlidir.” (Ö-151)

“Vatanseverlik güneşe benzer. Çünkü etrafına hayat verir, ışık verir. Yaşam alanını oluşturur.” (Ö-160)

Tablo 14: Yaşam kaynağı olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Erkek	Kız		
Anne Baba	1	0	0	0	1	0	1	5
Ezan sesi	1	0	0	0	0	1	1	5

Kalp	0	1	1	1	1	2	3	14
Nefes	0	0	3	1	1	3	4	18
Su	0	0	2	2	0	4	4	18
Kuşkanadı	0	0	0	1	0	1	1	5
Hayat	0	0	1	0	0	1	1	5
Yaşam	0	1	0	0	0	1	1	5
Ruh	0	1	0	0	1	0	1	5
Ana sütü	0	0	0	1	1	0	1	5
Çiçek	1	0	0	0	0	1	1	5
Güneş	0	0	0	1	1	0	1	5
Temel İhtiyaç	0	1	0	0	1	0	1	5
Toplam(f): 13	3	4	7	7	8	14	22	100

Şekil 9: Yaşam Kaynağı metaforunun kategorileri

4.3.9. Yol Gösterme Olarak Vatanseverlik

Yol gösterme olarak vatanseverlik kategorisinde öğrenciler üç metafor üretmişlerdir. Bu metaforların üç öğrenci tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Vatanseverlik ile imgeleri yol gösterici ya da aydınlatıcı olarak ifade edilmiştir. Bu kategoriye oluşturan katılımcı ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Vatanseverlik kutup yıldızına sevgisine benzer. Çünkü karanlık gecede bize yolu gösterir.” (Ö- 49)

“Vatanseverlik tarihe benzer. Çünkü geçmişini bilmeyen geleceğe yön veremez.” (Ö-64)

“Vatanseverlik ışığa benzer. Çünkü karanlıkta aydınlığa çıkmamızı sağlayan nasıl ışıkta vatani da bulunduğu konumdan ileriye götüren vatanseverliktir.” (Ö-124)

Tablo 15: Yol gösterme olarak vatanseverlik

Metafor	Sınıf düzeyi				Cinsiyet		Toplam (f)	Yüzde (%)
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Erkek	Kız		
Kutup Yıldızı	0	1	0	0	0	1	1	33.3
Tarih	0	1	0	0	1	0	1	33.3
Işık	0	0	0	1	0	1	1	33.3
Toplam(f): 3	0	2	0	1	1	2	3	100

Şekil 10: Yol Gösterme metaforunun kategorileri

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Vatandaşlığın duygusal boyutunu oluşturan bir değer olan vatanseverlik kavramının okullarda öğrencilere en iyi kazandırılacak derslerden biri coğrafya dersi. Vatanseverliğin ana kaynağı olan vatan dediğimiz yer üzerinde yaşanan coğrafyadır. Dolayısıyla vatanseverliği kazandırmak için vatani yani coğrafyayı iyi bilmek gerekir. On kök değerlerin yer aldığı coğrafya öğretim programında bulunan değerlerden biri vatanseverliktir. Kazanımlar yoluyla hem doğrudan hem de diğer kök değerler ile dolaylı olarak verilmektedir.

2018 Coğrafya öğretim programı incelendiğinde; 130 kazanımın içinde sadece yedi tanesinde “vatanseverlik” değeri yer almaktadır. İlk bakışta “vatanseverlik” değeri yetersiz olarak görülebilir. Ancak geride kalan 123 kazanımın her birinde vatanseverliği dolaylı yoldan etkileyen değerler çalışması yer almaktadır. Dolayısıyla vatanseverlik değerinin kazandırılmasında coğrafya öğretim programının her bir kazanımında ya doğrudan ya da dolaylı olarak yer almaktadır.

Belli bir konuda her bireyin geliştirdiği metaforlar ve bu metaforlara ait gerekçeleri açıklamaları farklılık göstermektedir. MEB’in proje okul türlerinden biri olan Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin vatanseverlik kavramıyla ilgili ürettikleri metaforları analiz etmeyi amaçlayan bu araştırmadan elde edilen veriler sonunda; araştırmaya 160 öğrencinin katıldığı ve 105 geçerli metafor ürettiği sonucuna ulaşılmıştır. Metaforların kavramsal açıklamaları incelendiğinde literatürdeki vatanseverlik kavramını öğrencilerin vatanseverlik kavramı ile karşılayacak nitelikte olduğu saptanmıştır.

Vatanseverlik kavramına yönelik öğrencilerin geliştirmiş oldukları metaforlar 9 farklı temada toplanmıştır. Bunlar; tek ve benzersiz olarak vatanseverlik, sevgi olarak vatanseverlik, yaşam kaynağı olarak vatanseverlik, milli kültür olarak vatanseverlik, dayanışma olarak vatanseverlik, yol gösterme olarak vatanseverlik, bağlılık olarak vatanseverlik, hayatını adamak olarak vatanseverlik kategorileridir.

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri vatanseverlik ile ilgili geliştirdikleri metaforlardan oluşan temalardan en fazla metafora sahip olan tema sevgi olarak vatanseverlik temasıdır. Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinden 48 tanesi geliştirdikleri 29 metaforu vatanseverlik değerini duygusal bağ olan sevgi ile bağdaştırmış olduğu saptanmıştır. Sevgi kategorisinde; aile, annenin evlat sevgisi, gül, sevgi, anne sevgisi, fedakârlık, namus, evlat sevgisi, anne ve baba sevgisi, anne ve yavrusu, yârimiz gibi metaforları geliştirmişlerdir.

Örnekleme grubunun 22'si vatanseverlik metaforunu milli kültür olarak değerlendirmiş ve milli seferberlik, şehit, bağımsızlık, ay yıldızın gölgesi, ya istiklal ya ölüm, kan, bayrak, savaşmak, Türk gibi metaforları geliştirmişlerdir. Öğrencilerimiz vatanseverliği milli bir duygu olarak bağdaştırmıştır.

Çalışma kapsamında oluşturulan bir diğer kategori dayanışma olarak vatanseverliktir. 19 öğrenci; gemi mürettebatı, arı kovanı, karınca, bir elin beş parmağı gibi 18 metafor üretmişlerdir. Öğrenciler burada vatan toprağında yaşayan vatandaşlar ne kadar kaliteli olursa, birlik ve beraberlik içinde hareket ederlerse vatanın korunacağını, gelişeceğini, hep güçlü ve ilelebet yaşayacağını belirtmişlerdir. Yani vatanseverlik ile vatan her daim var olacağını açıklamışlardır.

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri su, nefes, ana sütü, güneş, temel ihtiyaç gibi metaforları geliştirerek vatanseverlik kavramını yaşam kaynağı olarak değerlendirmişlerdir. Yaşayabilmek için vatana ihtiyaç duyduklarını, bunun varlığı içinde vatanseverlik değerine sahip olunması gereğinin vurgulamışlardır.

Özgürlük, dua, Anka kuşu, aile bağı, gökyüzü gibi metaforlar ile vatanseverliği demokrasi olarak yorumlamışlardır. Öğrenciler özgür, mutlu, refah ve güven içinde yaşayabilmenin tek yolun demokrasi olduğunu ifade etmişlerdir. Demokrasiyi yaşatmak içinde vatanseverlik değerine sahip insanlarla gerçekleşebileceğini belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin 15 tanesi Gazi Mustafa Kemal Atatürk, vefa, seveda, kelebek gibi metaforlarla hayatını adamak olarak vatanseverliği değerlendirirken, bağlılık olarak vatanseverlikte ise 15 öğrenci baba ocağı, kördüğüm, ev, kimsesizlerin kimsesizi, aile bağı gibi 13 metafor geliştirmişlerdir. Vatanseverliği insanları birbirine bağlayan, aidiyet duygusu geliştiren, sevgi yumağı olarak nitelendirmişlerdir.

Vatanseverlik kavramı ile en az metafor üretimi olan kategorilere bakıldığında, öğrencilerin 3 tanesi kutup yıldızı, tarih, ışık metaforları ile vatanseverliği yol gösterici olarak belirtirken, 2 tanesi anne baba sevgisi, benzeri yoktur metaforları ile tek ve benzersiz olduğunu açıklamıştır.

Milli Eğitimin temel amaçlarından biri milli ve manevi değerlere sahip bireyler yetiştirmek olduğu için Sosyal Bilimler Liselerinin Tarih, Coğrafya, Felsefe gibi sosyal bilimlere ait derslerin öğretim programları incelendiğinde kazanımlara bağlı olarak değerler eğitimine yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilere okullarda akademik başarının yanında iyi bir vatandaş, iyi bir insan yetiştirmeye de önem verilmektedir. Etkili bir vatandaş; milli ve evrensel değerlere sahip, vatani için üretken, düşünen, sorgulayan insan modelidir. Bu çalışma ile Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin etkili bir vatandaş olmanın nitelikleri arasında olan vatanseverlik değeri ile ilgili düşünceleri ve algıları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırma verileri analiz edilip yorumlandığında öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar ve tematik kategorileri gösteriyor ki Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri vatanseverlik değeri kavramını algılama ve yorumlama biçimleri doğrudur. Başka bir ifade ile öğrenciler metaforun kaynağı ile konusu arasında doğru bir bağlantı kurdukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin vatanseverlik değeri adına yeterli donanıma sahip oldukları görülmektedir. Bu durum öğrencilerin etkili bir vatandaş olabileceğini göstermektedir.

Bu araştırmaya göre, vatanseverlik soyut ve duyguya hitap eden bir kavramdır. Bu nedenle öğretmenler, öğrencilerin zihinsel yönlerinin yanında duygusal yönlerine de hitap etmelidirler.

Duyguların işlenmesinde bu duyguları açığa çıkaran simgelere, bu simgelerin gerçek manalarına ve arasındaki bağa önem verilmelidir. Örneğin bayrak, bağımsızlık, savaşmak, kan, kahramanlar gibi. Vatanseverlik değerine ilişkin duygular işlenirken bu duyguları öne çıkaran semboller kullanılmalıdır. Vatan için hayatlarını feda eden gerçek kahramanların önemi anlatılmalıdır. Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında geçmişte ve günümüzde Türk tarihinde bilinen ve bilinmeyen binlerce kahramanların hayatları rol modeller olarak verilebilir ve yaşatılabilir. Aslında metafor temsil ettiği olguyu veya zihinsel algının doğrudan kendisi değil, sembolik ifadesidir. Bu alanda yapılan çalışmalarla (Saribaş ve Akça, 2020) öğrencilerin ürettikleri metaforlar zihinsel algılarını geliştirmede ve bunları ifade edebilmeye yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin vatanseverlik değeri ile diğer kök değerlerimize ilişkin zihinsel algılarını daha sağlıklı biçimde ortaya çıkarabilmek için yapılacak olan metafor çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

Lise öğretim programlarında etkili bir tarih ve coğrafya öğretiminin vatanseverlik duyguları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu da lise öğretiminde tarih ve coğrafya derslerindeki kazanımların içeriğine ve derslerin işlenmesine özen ve önem gösterilmelidir.

Metafor çalışmaları ile öğrencilerde kavram öğretimi kolaylaştırılabilir ve soyut düşünme zenginleştirilebilir. Derslerde kazanımlara uygun olarak farklı kavram ve olgulara ilişkin metafor üretmeleri istenebilir. Ürettikleri metaforlar sınıfta paylaşılabilir. Kendilerinin ve arkadaşlarının ürettikleri metafor simgeleri analiz edilebilir. Alternatif kavramlar üretilebilir. Bu kavram ve olgulara üretilen metaforlar yardımıyla alternatif kavramsallaştırmaların farkına vardıldıktan sonra da yeni bir bakış açıları kazandırılabilir. Öğrencilerin zihinlerindeki şemalar yeniden yapılandırılabilir ve yeni metafor simgelerini anlamaları sağlanabilir.

Vatanseverlik değeri derslerde farklı tasarımlar ile öğrencilere kazandırılabilir. Günümüz şartlarına uygun tasarım üretmek için öğretmenlere gereken akademik eğitimler verilebilir.

Sonuçta; vatanseverlik değerinin derslerde konular ile birlikte kazandırılması ile öğrencileri etkili bir vatandaş olarak yetiştirmek mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- Aktepe, V., Uzunöz, A., Köybaşı, E. (2018). Değer Analizi Yaklaşımı Yoluyla Dürüstlük Değerine Öğrenci Cevaplarının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(3), 606-626.
- Akyol, Y. (2016). Ortaokul 6.Sınıf Öğrencilerinin Vatanseverlik Değerine İlişkin Metaforik Algıları. *INESJOURNAL (Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi)*, 3(7),19-32.
- Bakioğlu, A.& Kurt, T. (2009). Öğretmenlerin Demokrasi Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19-39.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1995). *Talim ve Terbiyede İnkılap*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi
- Bredeson, P. (1988). Perspectives on schools: Metaphor sand management in education. *The Journal of Educational Administration*, 26(3), 293-309.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilmaç, B. ve Ekşi, H. (2007). Değerleri Eğitiminde Temel Tartışmalar ve Temel Yaklaşımlar. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 14, s. 21-29.
- Ekici, G. (2016). Öğretmen Adaylarının “Bilgisayar” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* (<http://jss.gantep.edu.tr>),15(3):755- 781.E-ISSN: 2149-5459 P-ISSN: 1303-0094.
- Forceville, C. (2002). The identification of target and source in pictorial metaphors. *Journal of Pragmatics*, 34, 1-14.
- Gövsa, İ. A. (2007). *Çocuk Şiirleri*. Ankara: Nar Yayınları.

- Guerrero, M. C. M. & Villamil, O. S. (2002). "Metaphorical conceptualizations of ELS teaching and learning". *Language Teaching Research*, 6(2), 95-120.
- Kalm, Ö.U. & Koçoğlu, E. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bağımsızlık Değerine Karşı Metaforik Algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18 (2), 419-434.
- Kalyoncu, R. (2012). Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının "Öğretmenlik" Kavramına İlişkin Metaforları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (20), 471-484.
- Kamacı, Y., Yüzer, E. ve Akbaş, B. (2020). Sınıf Öğretmeni Adaylarının ve Sınıf Öğretmenlerinin Köy Enstitüsü Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi.. *V. Uluslararası Rating Academy Kongresi*, 105-155, 28-29 Mayıs 2020. Çanakkale.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kurt, T. (2007). Öğretmenlerin Demokrasi Vatandaşlık ve Vatanserverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2, 1-18.
- Levine, P.M. (2005), "Metaphors And Images of Classrooms", *Kapa Delta Pi Record*, 41(4), 172-175.
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 ve 7.Sınıflar) Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Meydan, A. & Bahçe, A. (2010). Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 2010 (1), 20-37.
- Meydan, A. (2012). Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Uzay Algısı. *I. Ulusal Coğrafya Eğitimi Sempozyumu*, Erzurum.
- Miles, MB. & Huberman, AM. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Morgan, G. (1986). *Images of organization (updated edition)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Öner, N. (1986). *Milli Zihniyet ve Milli Birlik*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Ravitch, D. (2006). Should We Teach Patriotism. *Phi Delta Kappa International*, 579-581.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin Metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A. (2017). Lisansüstü Öğrencilerin Nitel Araştırma Metodolojisine İlişkin Algıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 469-485.
- Sarıbaş, M. ve Akça, D. (2020). Coğrafya Öğretim Programında Vatanserverlik Değeri ve Bu Değere İlişkin Öğrenci Metaforları. *Kapadokya Coğrafya Dergisi* 1 (2), 16-32.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3) 1499-1542.
- TDK. (2018). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tompkins, P. & Lawley, J. (2002). "Themagic of metaphor". *The Caroline Newsletter*, <http://www.cleanlanguage.co.uk/Magic-of-Metaphor.html> (Erişim Tarihi: 27.04.2019).
- Tortop, H.S. (2013). Öğretmen Adaylarının Üniversite Hocası Hakkındaki Metaforları ve Bir Değerlendirme Aracı Olarak Metafor. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 3(2), 153-160.
- Yalman, E., Aktepe, V., Uzunöz, A. (2018). Ahlaki İkilem Tekniğine Dayalı Çalışma Yapağına İlişkin 7. Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri: Farklılıklara Saygı Değeri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (3), 413-420.

Yel, S. & Aladağ, S. (2009). Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi, Mustafa Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 119-150). Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/vatan> (Erişim Tarihi: 20.11.2020).

<http://www.turkcebilgi.com/ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1zl%C4%B1k> (Erişim Tarihi: 15.04.2019).